

Besvarande av remiss från klimat- och näringslivsdepartementet på promemorian ”Att åter möjliggöra utvinning av uran”

Förslag till beslut

- 1 Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutar att besvara remissen från klimat- och näringslivsdepartementet på promemorian ”Att åter möjliggöra utvinning av uran”, i enlighet med förvaltningens yttrande i tjänsteutlåtande daterat den 11 februari 2025.

Sammanfattning

Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat promemorian ”Att åter möjliggöra utvinningen av uran” på remiss. Falköpings kommun är en av remissinstanserna. I promemorian föreslås ändringar som syftar till att möjliggöra utvinning av uran som koncessionsmineral. Falköpings kommun motsätter sig att ändringar görs som möjliggör utvinning av uran som koncessionsmineral och framför argument ur bland annat markanvändningsperspektiv. Samverkan i framtagande av remissvar har skett med Skövde kommun.

Bakgrund

Klimat- och näringslivsdepartementet har skickat promemorian ”Att åter möjliggöra utvinningen av uran” på remiss. Falköpings kommun är en av remissinstanserna. Svar ska inkomma till departementet senast 20 mars 2025. I framtagande av svar har samverkan skett med tjänstepersoner från Skövde kommun, eftersom Skövde kommun också är remissinstans.

I promemorian föreslås ändringar som syftar till att möjliggöra utvinning av uran som koncessionsmineral. Lagförslaget är i korthet följande:

- Det ska vara möjligt att utvinna uran i Sverige. Förbudet i miljöbalken mot utvinning av uran ska tas bort.
- Uran ska utgöra koncessionsmineral enligt minerallagen.
- Den som innehar bearbetningskoncession för uran ska föra journal över undersökningsarbetet och bearbetningen.

Det föreslås även ändringar som syftar till att tydliggöra när kärntekniska anläggningar ska omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning:

- Endast kärntekniska anläggningar som omfattas av regeringens tillståndsplikt enligt lagen om kärnteknisk verksamhet ska omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning.
- Samtliga kärntekniska anläggningar som provas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet ska omfattas av regeringens obligatoriska tillåtlighetsprövning.

Förvaltningens yttrande

Falköpings kommun avstyrker förslagen i promemorian i sin helhet.

Markanvändning och miljöfaktorer

Falköpings kommun har i sin översiktsplan en tydlig vägledning avseende uranbrytning som konstaterar att kommunen är emot brytning eftersom det kan medföra stora negativa konsekvenser för miljön, odlingslandskapet, djurhållningen och för de boende i området. Det framgår också att erfarenheter från tidigare ansökningar om undersökningstillstånd visat på att sådan verksamhet saknar folkligt stöd. Förbudet enligt 9 kap 6 § miljöbalken som infördes år 2018 medförde i stort att kommunens ställningstagande i översiktsplanen blev obsolet men ett borttagande av detta förbud skulle försvåra kommunens ställningstagande emot bland annat uranbrytning.

Ur ett markanvändningsperspektiv finns det risk för att uranbrytning negativt påverkar möjligheten till annan markanvändning inom ett större område än själva brytningsplatsen på grund av risk för föroreningar och andra störningar. Det kan exempelvis försvåra uppförande av bostäder/skola eller annan känslig markanvändning. Föroreningar som kan spridas till vattendrag och grundvattentäkter kan försvåra möjligheten att uppnå god kemisk och ekologisk status för dessa och därigenom försvåra för annan markanvändning med lindrigare påverkan på vattnet, som exempelvis ett nytt bostadsområde. På grund av risken för föroreningar riskerar marken där gruvdrift pågått även efter den upphört vara omöjlig att använda till något annat.

Gruvverksamhet har i allmänhet stor påverkan på naturmiljöer, växter och djur. Vid brytning av uran riskerar radioaktiv strålning därutöver negativt påverka omkringliggande växt och djurliv negativt. I bergarten som innehåller uran finns även andra tungmetaller som också riskerar att negativt påverka människors hälsa och ekosystemen.

I Falköpings kommun finns hela eller delar av 10 platåberg vari det finns uran i bergarten alunskiffer. På dessa berg finns även mycket höga naturvärden och i vissa fall värden för friluftslivet. Falköpings kommuns naturvårdsprogram antaget 2018 visar att det finns unika och värdefulla ekosystem på bergen. På och invid platåbergen i Falköpings kommun finns hundratals naturvärdesobjekt av högsta nivå och stora delar av bergen är också skyddade enligt miljöbalken genom statliga eller kommunala naturreservat samt Natura 2000-områden.

Idag finns det inga hållbara metoder för utvinning av uran, och kommunen ser ingen möjlighet för utvinning av uran i alunskiffer förrän det finns hållbara och väldokumenterade metoder för både utvinning och deponi.

Alunskiffern i Västergötland överlagrar en sandstensberggrund, vars grundakvifer utgör en mycket viktig dricksvattentillgång för såväl kommunala som enskilda dricksvattentäkter. Gruvbrytning i alunskifferlagret innebär stor risk för allvarlig påverkan på tillgången av grundvatten av god kvalitet i området.

Sammanfattningsvis konstateras att utvinning av uran ur alunskiffer är miljömässigt ohållbart och att utvinning av uran bör stoppas tills hållbara metoder utvecklats. Först när det ställs krav på hållbara metoder för utvinning och deponi, som är anpassade för alunskiffer, kan konsekvenserna av metallutvinning ur bergarten börja bedömas på grunder som liknar annan gruvdrift i Sverige.

Besöks- och turismnäring

Att möjliggöra brytning av uran och att detta skulle kunna ske i kommunens närområde kan medföra allvarliga risker för besöks- och turismnäringen. Exempel på detta redogörs för nedan.

Falköpings kommun är en del av Västra Götalands unika platåbergslandskap som också är Sveriges första UNESCO Global Geopark. Bergens närhet till Hornborgasjön, en av Europas mest artrika fågelsjöar, är relevant att beakta för den ekologiska helheten. Platåbergen och Hornborgasjön attraherar årligen ett stort antal besökare, särskilt under transäsongen, då det kommer över 100 000 besökare. Områdena är viktiga motorer för lokal ekonomi och turism, där intäkterna är starkt kopplade till den unika naturen och platsens kulturella värden. Arbeten som leder till skador på landskapet eller störningar för besökare och lokalbefolkning kan riskera att minska områdets attraktionskraft. Det är därmed av stor vikt att beakta att värdena i det unika natur- och kulturområde, som till stor del ingår i Sveriges första UNESCO Globala Geopark är en förutsättning för fortsatt hållbar turism- och platsutveckling och därtill lokal samhällsutveckling. Besöksnäringen utgör en av områdets basnäringar.

Kommunala vetorätten

Det är tydligt att den kommunala vetorätten är hotad om förslaget genomförs. Den kommunala vetorätten får anses vara en av de mest grundläggande delarna i det kommunala självstyret och i den svenska demokratin. Medlemmarna i en kommun där kraftigt miljöpåverkande verksamheter avses bedrivas måste ha möjlighet att i demokratisk ordning påverka avgörande beslut med sådan innebörd. Det är av yttersta vikt att inskränkningar i den kommunala vetorätten endast görs där det är absolut nödvändigt. Att nedmontera det kommunala vetot till förmån för urangrubar vore ett steg i fel riktning. Att jämföra gruvdrift av uran med mellan- eller slutförvaring av kärnavfall är inte korrekt. Ej heller är det korrekt att jämföra annan gruvdrift med uranbrytning i specifikt alunskiffer, eftersom det inte finns några hållbara metoder för sådan utvinning och deponi. Någon avvägning av nackdelar och fördelar av lagförslaget saknas.

Finansiering och ekonomiska konsekvenser

Förvaltningens förslag till beslut leder inte till några direkta ekonomiska konsekvenser för nämnden, varför beslut om finansiering inte behöver tas.

Beslutsunderlag

- Tjänsteutlåtande från kommunledningsförvaltningen 2025-02-11
- Promemorian ”Att åter möjliggöra utvinning av uran”
- Remissmissiv

Beslutet ska skickas till

kn.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till
kn.me@regeringskansliet.se

Linda Karelid
Kanslichef